

Elisabet Andreu,
Llicenciada en Educació Física.
Dr. Francisco Lagardera,
Professor de Sociologia de l'activitat física i l'esport.
INEFC-Lleida.
Glòria Rovira,
Estudiant de 3r curs INEFC-Lleida.

Resum

A Catalunya, al darrer quart del segle XIX, tenen lloc una sèrie de confluències que fan que entre la burgesia barcelonina s'origini el moviment excursionista.

No serà fins a l'arribada del segle XX que el Centre Excursionista de Catalunya, sempre prenent als europeus com a model, començarà a incorporar a la nova Secció d'Esports de Muntanya pràctiques esportives com l'esquí o les baixades de trineus.

El paper de les societats excursionistes fou clau per el desenvolupament dels esports de muntanya a principis del nostre segle, tot i que es tractava d'un fenomen minoritari fins fa només dues dècades. Ara que l'accés al medi natural sembla que adopta formes massificades, aquestes societats de llarga tradició a Catalunya poden esdevenir la garantia del millor del nostre patrimoni naturalista.

Paraules clau: associacions excursionistes, excursionisme català, esports de muntanya, activitat física a la natura.

L'origen de l'excursionisme

L'excursionisme s'origina a la Catalunya de finals del segle XIX, moment en què es contempla una forta inestabilitat tant en l'àmbit polític com social. Durant aquest període es produïren en el nostre país profundes transformacions, ja que és un moment en què els catalans en el tombant del segle XIX, redescobrien la seva iden-

L'EXCURSIONISME CATALÀ I ELS ESPORTS DE MUNTANYA

titat, tant en el pla cultural, com en el polític, econòmic i social.

En el terreny polític, podem emmarcar l'origen del fenomen excursionista en els primers anys de la Restauració, iniciada el desembre de 1874, quan arran del cop d'estat del general Martínez Campos a Sagunt, es proclamà Alfons XII rei d'Espanya. Aquest fet fou rebut amb satisfacció pels sectors catalans més conservadors, els quals començaven a atemorir-se davant les actuacions del populisme federalista, que després d'una etapa més aviat dispersa, començava a tenir un contingut ideològic i a donar una organització al sindicalisme obrer. És una etapa en la qual liberals i conservadors —dos partits fruit del caciquisme— lluiten per donar estabilitat política al país. A Catalunya fou el grup alfonsí, dirigit per Manuel Duran i Bas, qui passa a ocupar en un primer moment els càrrecs del govern.

Tots aquests fets fan que a Catalunya hi hagi un cert distanciament entre els intel·lectuals conservadors i els empresaris catalans; i alhora, una certa dificultat per "articular els interessos dels conservadors catalans amb els del conservadorisme espanyol"(1). És per això que el partit conservador tingué dificultats per consolidar-se a Catalunya i arrossegar les classes productives.

A Barcelona a les eleccions del 1876 guanya la candidatura liberal amb Rius i Taulet al capdavant. El 12 de maig de 1876, el congrés aprova una nova constitució que, com diu P. Vilar(2), "establia un sistema monàrquic, amb sufragi, censitari, restringit, i la tolerància, i no pas la llibertat, de cultes". Malgrat això, aquesta és una època que sense cap mena de dubte

Història de la cultura catalana. Edicions 62. Barcelona, 1994

podem titllar de satisfacció en l'àmbit polític i d'eufòria econòmica.

La societat catalana, i sobretot la barcelonina, s'emmirallen en els trets que caracteritzen l'Europa occidental del segle XIX. Catalunya és pionera dins l'estat Espanyol a l'hora d'integrar aquests canvis i de transformar les idees, els valors i les mentalitats. Aquest fet propicia unes condicions econòmiques, socials i culturals que afavoreixen un nou tipus de vida, que si les afegim al desequilibri del desenvolupament econòmic català respecte a la resta d'Espanya, podem entendre perquè fou precisament en aquest període històric que es va gestar el catalanisme polític i cultural. Com diu J. Casassas(3), amb la intenció de desmitificar el nacionalisme català com un fet sovint atribuït de manera "natural", cal recordar que a les darreries del vuit-cents, el món cultural català

Butlletí del centre Excursionista de Catalunya. Any I, gener-juny de 1891. Núm. 1

era més aviat bicultural, o si més no, una “mena de particularitat deformada de la cultura general hispànica”. En l'àmbit cultural, aquest fenomen sorgeix en el marc de la Renaixença(4); un moviment que podem emmarcar dins el corrent europeu del romanticisme. Corrent que, com els que el prosseguiren, fou notori en el caràcter específic de les manifestacions sobre la llengua, les costums, la literatura, l'art i la ideologia. Catalunya cerca senyals d'identitat entre els seus historiadors i literats, en la tradició popular i el patrimoni cultural, però això sí, a través de l'experiència personal. Sorgirà d'aquí una nova manera d'entendre la relació entre la població urbana i la natura. La burgesia catalana ja no es conforma amb allò que diuen els llibres i la poesia de caràcter costumista, sinó que la curiositat la duu a comprovar-ho directament. Hi ha dos trets fonamentals que caracteritzen el període històric en el que s'emmarca l'origen de l'excursionisme. Per una banda, la modernitat, la idea de progrés “Catalunya es reno- va, Catalunya és moderna, Catalunya

és pionera, Catalunya avança, en el terreny industrial, artístic, econòmic, social”(5). I per l'altra, la tradició, ja que aquests canvis esdevenen amb un cert amor al passat, amb l'objecte de redescobrir el passat i recuperar les expressions folklòriques

Les primeres entitats excursionistes

El primer organisme excursionista d'àmbit nacional fou el que s'anomenà Associació Catalanista d'Excursions Científiques, la qual va ser fundada el 1876 sota l'empenta de Josep Fiter, Eudald Canibell i quatre components més. Aquesta associació tenia el seu antecedent immediat en el que s'anomena la Societat X, creada per dotze joves que, com diu J. Iglésies, pretenien donar a la societat “un caràcter tenebrosament clandestí i secret”, condició que “s'avenia amb el romanticisme de l'època i complaïa la imaginació juvenívola i exaltada pels moviments carbonaris i garibaldins italians”(6). Aquests dotze joves, entre els quals hi havia J. Fiter i R. Arabia, alhora que sentien un profund amor a la terra, pretenien construir un exèrcit d'estudiosos i coneixedors de la seva pàtria, perquè sabien que no n'hi havia prou amb les tertúlies literàries per a poder assolir els objectius de la Renaixença.

Independentment de la Societat X, hi havia també un grup d'estudiants de la Llotja, amb Eudald Canibell al capdavant, que es dedicaven a fer sortides els diumenges i dibuixar curiositats arqueològiques. Foren un parell de membres d'aquest grup que juntament amb J. Fiter i tres components més fundaren la primera entitat excursionista de la península, el dia 26 de novembre de 1876, al peu del turó de Montgat.

Com diu l'article primer del seu reglament “Ab lo fi d'investigar tot quant meresca atenció baix los conceptes científichs, literari y artistich

en nostra benvolguda terra, 's crea una societat que's titolará Associació Catalanista d'Excursions Científicas, comprenent aquest terme las diferentes ramas del saber humá”(7). Amb poc temps aquesta associació va començar a adquirir un cert pes específic dins el món cultural català. Aviat en formaren part la majoria dels intel·lectuals de l'època, que abocaven a les planes dels butlletins i en les vetllades literàries que l'Associació Catalanista d'Excursions Científicas (ACEC) organitzava, bona part de les seves inquietuds, sobretot en l'àmbit cultural. Inicialment, es crearen tres seccions: una de científica, una d'artística i una de literària, que es van anar subdividint i donant vida a noves seccions per tal d'adaptar-se a les necessitats dels membres de l'associació i, com veurem més endavant, a les de la societat catalana en general.

El 1878, arran d'una escissió provocada per una sèrie de conflictes interns, fou fundada l'Associació d'Excursions Catalana (AEC), entitat que va tenir una única secció de folklore català i que a més de crear una biblioteca popular, mantenia relacions amb els creadors del folklore andalús (un dels quals fou Antonio Machado, pare dels coneguts Antonio i Manuel). Ambdues associacions van conviure intentant ja des del 1880 una nova unificació, però no va ser fins al 1890 que finalment aconseguiren posar-se d'acord.

Fou així com al 1890 tingué lloc la fundació del Centre Excursionista de Catalunya, entitat que encara perdura als nostres dies i que tenia com a principal finalitat estatutària “recórrer las comarcas de Catalunya á fi de conéxer, estudiar y conservar tot lo que hi oferescan de notable la naturalesa, la historia, l'art y la literatura en todas llurs manifestacions aixís com la llengua, las traidicions, las costums de sos habitants, valentse del excursionisme pera divulgar llur conexement y fomentar l'estimació que mereixen”.

El paper de les societats excursionistes en el món cultural de l'època

Les entitats excursionistes com a vehicle de transmissió de valors culturals i ideològics

Durant els dotze anys de coexistència de les dues primeres entitats excursionistes, a Catalunya ja està plenament consolidat el fenomen de la Renaixença(8); si més no, entre els intel·lectuals catalans, tot i que no hi ha coincidència a l'hora de valorar l'acompliment dels objectius de la Renaixença com a moviment, sí que existeix un sentiment clar d'estar participant activament en un període de redescoberta de la identitat catalana i els membres de les societats excursionistes se'n senten especialment protagonistes. A través de les planes dels butlletins, es respira constantment aquesta consciència d'estar contribuint en un moment de transició en el qual hi ha un passat que cal conservar perquè dona caràcter al poble català i una societat moderna que s'està forjant de mica en mica. "A Catalunya (...) hi ha un mòvil mes elevat que impulsa á las excursions y guia á la joventut entusiasta, y es l'amor á la pátria, la necessitat que's sent de conèixerla be á fons en lo que fou y en lo que es avui, pera saber bé lo que té dret á ésser y representar en lo pervenir"(9).

Aquesta recerca de la identitat cultural del poble català farà que tots els canvis que esdevenen en la societat catalana de finals de segle tinguin lloc a través d'un filtre: *el catalanisme*, tret que serà comú a les persones que pertanyen a les entitats excursionistes. Els personatges que componen aquestes associacions, malgrat que tenen un ventall molt ampli de postures davant del moviment renaixentista, coincideixen en el catalanisme. "Nostra societat és un organisme eminentment actiu; te per principal objecte lo moviment, com son títol clarament ho indica; se compon de individus pertanyents á todas las classes y

professions sociales y de ideas, tendencias y partidos diferentes y fins oposats"(10). L'excursionisme és una expressió del catalanisme en la qual fins i tot les postures filosòfiques i concepcions més oposades envers el fenomen catalanista es poden avenir. Entre els membres de l'AEC i de l'ACEC, hi havia personatges partidaris de la política progressista i del federalisme radical, com ara Valentí Almirall, Eudald Canibell (tipògraf anarco-sindicalista); personatges que pertanyien a una línia més purista, com ara els membres de *La Renaxensa*: Àngel Guimerà, Francesc Matheu, Pere Aldavert; i fins altres membres que pertanyien al cercle tradicionalment anomenat Vigatà, els quals eren partidaris del catalanisme regionalista catòlic com Jaume Collell, Mossèn Cinto Verdager, Narcís Verdager i Callís.

És per això, que malgrat que als butlletins no es reflecteix una tendència política clara(11), sí que es pot apreciar el recolzament a certes accions d'altres entitats de caràcter polític a les quals pertanyien els socis de les associacions.

Podem parlar, per exemple, de la participació de les associacions en fets com el Primer Congrés Catalanista al 1880, en el qual s'agruparen tots els sectors que lluitaven per les llibertats de Catalunya. Dels més de 850 inscrits al Congrés, 187 pertanyien a l'ACEC i a l'AEC, i entre ells hi havia Valentí Almirall i Eudald Canibell a la comissió organitzadora, i personatges destacats de les entitats excursionistes com J. Fiter i Inglès, G. Vidal i Valenciano o R. Arabia i Solanas. L'AEC fins i tot va celebrar una vetllada literària dedicada al Congrés Catalanista, en la qual el president de l'Associació Ramón Arabia va concloure adreçant-se als membres del Congrés Catalanista i expressant així la seva devoció per aquest esdeveniment: "Senyors: lo Congrés será lo que s'vulga, però es una gran idea, y á la idea honrém; honrats quedém nosal-

tres de vostra asistencia y per ella vos doném las gracias"(12).

Un altre fet que té lloc a les darreries del segle XIX i que el butlletí de l'AEC denuncia és el conflicte jurídic que sorgí arran de la proposta de l'Estat que intentava unificar les diferents legislacions civils sobre la base de les castellanes, i que fou expressat en el *Memorial de Greuges* presentat al rei Alfons XII l'any 1885. Aquest document fou signat per l'AEC, la qual cosa reflecteix una postura totalment proteccionista.

Tant l'ACEC com l'AEC van participar en l'Exposició Universal de Barcelona(13) al 1888. Ambdues associacions fan gala en els textos dels seus butlletins de la medalla d'or, amb la qual foren guardonades, amb motiu dels treballs presentats.

Més endavant, ja al nostre segle, el 1909 denunciaven al BCEC els actes vandàlics que van tenir lloc a Barcelona durant la Setmana Tràgica del juliol, protestant perquè consideraven que "les dites destruccions van especialment y directa contra l'obra moral y material del Centre"(14).

D'altra banda, ens trobem amb fets com la Guerra de Cuba i Filipines i la pèrdua de les colònies insulars, o bé les vagues del Primer de Maig de 1890 i els anys de l'onada terrorista (1893-1897) que van provocar importants desgavells per als interessos de molts catalans, davant els quals les associacions, suposem que per divergències d'opinió entre els seus membres, no adoptaren cap mena de postura.

El mateix devia succeir amb tendències que al final del segle XIX i principis del XX van commocionar el món, com el darwinisme o la formulació de la teoria de la relativitat per Einstein (1905), les quals no eren ni tan sols comentades als butlletins d'una associació que es considerava a si mateixa, entre altres coses, cultural i científica.

L'excursionisme científic i cultural

En una conferència realitzada als locals del CEC el 8 de novembre de

1895(15) el soci Ignasi Valentí afirma que *“per a fer-se ben càrrech del veritable valor de les persones i de les coses (...) el motiu racional de l'excursionista havia de esser, y és ja en gran part, lo coneixement analític y sintèticament la personalitat ètnica y filològica de Catalunya”*.

La intencionalitat de l'excursionisme a Catalunya tenia un doble vessant: l'amor a la terra i l'amor a la ciència. Així doncs, tot i que les principals activitats de les associacions eren les excursions, es realitzaven també activitats de caràcter científic, que sovint eren exposades en les sessions científiques, les vetllades literàries de caràcter privat i les vetllades o conferències públiques (a les quals es podia assistir sense necessitat de ser soci de l'entitat).

Són nombroses les publicacions que des de l'inici van veure la llum arran les activitats de les associacions excursionistes. Butlletins, memòries, anuaris i guies, a més d'altres publicacions de caire més específic, emergeixen producte de les activitats dels excursionistes. Fruit del vessant científic de l'excursionisme, sorgiren publicacions com les *Fulles*, d'instrucció arqueològica i geogràfica, que van sorgir arran de la necessitat de divulgar els coneixements més elementals de la “ciència arqueològica” a fi de combatre la pèrdua o mutilació d'importants monuments.

Les entitats excursionistes tingueren també iniciatives pel que fa a la conservació del conjunt artístic i monumental de Catalunya. L'ACEC publica a finals de l'any 1878 *L'Album Pintoresch y Monumental de Catalunya*, col·lecció que més endavant es va enriquir amb tres volums nous publicats en una edició més petita, dedicats a Poblet el primer, a Montserrat el segon i al monestir de Santes Creus el darrer. Es van interessar per exemple per la restauració del monestir de Santa Maria de Ripoll, van fer gestions per a la restauració del claustre del monestir de Sant Cugat del Vallès

i sovint veiem denúncies entre les pàgines dels butlletins de la necessitat de conservar i millorar “les bel·leses naturals”. *“Aquí, al nostre país, en què estem tant descuidats de tota mira protectora per part de l'Estat y dels demés organismes oficials, en que'ls nostres boscos s'estan aterrorant, els salts d'aigua estan desapareixent y tot se fa malver fóra altament convenient prendre alguna mida per conservar les grans bel·leses que encara existeixen per les nostres montanyes, dictant-se alguna llei, no per arreglar o artificialitzar les mateixes, sinó senzillament per evitar la seva destrucció”*(16).

Fou també a través de l'excursionisme científic que, sense perdre el vessant romàntic, es van anar introduint l'estudi del folklore. Aquesta visió en certa manera nostàlgica d'allò que constitueix el passat, la tradició i la cultura popular, deixa de ser menyspreada pel sector més “culte” de l'època i comença a ser viscuda com un tret que identifica la societat catalana. Com diu Cels Gomis(17), *“l'estudi del saber popular no és tant àrid com creuen uns ni tant inútil com pensen altres. (...) L'estudi del folklore y l'excursionisme estan tant relacionats entre sí, que sense aquest és poch menys que impossible fer aquell”*. De fet, com ens diu J. Prats (1988) “...durant el segle XIX (i de fet fins a la Guerra Civil) les societats excursionistes constituïren l'eix institucional més constant que tingué l'estudi de la cultura tradicional a Catalunya”(18).

Vinculació de les societats excursionistes amb els primers esports de muntanya

Durant els primers anys de la seva existència, el CEC conviu amb el Modernisme(19), moviment cultural i polític marcadament catalanista en el qual es gesten les bases del pensament que recolzarà la idea de la Cata-

lunya nació i que alhora té una voluntat clara d'obrir-se a tot allò que és nou. En aquest període, malgrat les nombroses excursions realitzades, tot allò que veiem reflectit als butlletins i a través de les publicacions a les quals va donar llum el CEC i les entitats que el van precedir, fou una entitat eminentment cultural. El CEC es constitueix com a paradigma de les entitats excursionistes catalanes, una entitat preocupada per estendre aquest sentiment de profund amor a la terra que només es pot experimentar —segons ells— si som bons coneixedors de tots els aspectes que ens ofereix la nostra geografia.

Amb els inicis del segle XX ve l'etapa que va succeir el Modernisme i que desenvolupa tot un projecte social i polític, acompanyat d'una “voluntat cívica” i de construcció d'una “Catalunya ideal”, sota la consigna del retorn a l'ordre, al classicisme i al Mediterrani, seguint el programa polític de Prat de la Riba i l'ideari estètic d'Eugeni d'Ors.

Així doncs, igual que la llengua, la literatura, el folklore, l'art i les ciències naturals, les activitats físiques a la natura van trobar, a recer de l'excursionisme i en el context noucentista, l'ambient i els mitjans per desenvolupar-se.

Ja des de l'inici de les primeres entitats excursionistes catalanes, hi ha una relació important amb les societats alpines europees. Els excursionistes catalans assisteixen als congressos alpins, s'intercanvien publicacions, hi ha delegats a molts països europeus, pertanyen a partir del 1907 a la Federació Internacional de Societats Pirineïstes i com en altres aspectes tenen la mirada posada a Europa, tot i que sempre hi ha un interès per vetllar per allò que els caracteritza: *“L'excursionisme català s'ha distingit sempre pel seu caràcter altament científic y educatiu, comparant-lo ab l'alpinisme quasi merament esportiu que practiquen a l'extranger (...) sense oblidar may aquesta nostra característica, y*

enllaçant lo científic ab lo agradable, se poden fer aquestes sortides adaptant-les a nostra especial manera de ser y obrar..."(20). D'aquesta manera comencen a incorporar pràctiques com el càmping, a fixar-se en les entitats estrangeres creades amb l'objecte de practicar esports com l'esquí, el patinatge o les curses de trineus, i a assistir a manifestacions esportives com el Concurs Internacional d'Esports d'Hivern de Chamonix.

Malgrat que al començament hi ha certes reticències(21), el CEC es veu obligat d'alguna manera a adaptar-se als nous temps i a les exigències de la societat catalana.

Un fragment d'un article que aparegué al butlletí del CEC i que fou escrit per diversos autors amb la intenció de justificar la necessitat de crear una nova secció que pugui acollir aquest tipus de pràctiques, ens mostra i explica per què d'entrada hi havia un cert rebuig a l'hora d'integrar-les en el món excursionista català: *"La por de convertir el nostre excursionisme en un mer passatemps o donar-li un caràcter essencialment esportiu, es avui una traba que ha de desaparèixer per oposar-se al foment d'un aspecte de l'excursionisme que tenint un caràcter artístic y utilitari, no ha de deixar d'ésser objecte de l'atenció del nostre Centre Excursionista de Catalunya"*(22). Fou així com es creà l'any 1908 la Secció d'Esports de Muntanya.

Tanmateix, quan al Centre Excursionista de Catalunya es creà la Secció d'Esports de Muntanya, el fenomen esportiu ja estava plenament consolidat a Catalunya. Per tant, l'aparició d'aquest vessant més pràctic i esportiu de les associacions excursionistes justament en aquest moment no deixa de ser un fet bastant lògic.

Fins aleshores, aquest tipus de pràctiques esportives es reduïen a l'àmbit exclusivament privat. Des de la creació de la secció, a l'estiu de 1908, la pràctica de l'esquí i les baixades amb trineu van proliferar de manera espec-

Vilar, Pierre. Història de Catalunya. Volum VI. Edicions 62. Barcelona, 1987

tacular entre els socis del CEC. Les planes del butlletí de l'associació s'omplen de notícies referents als esports de muntanya, desplaçant i fent quedar en segon pla les qüestions de caràcter estrictament cultural. Al febrer de 1909, ja s'havia organitzat una primera sortida als Rasos de Peguera, diverses al Montseny i a la Cerdanya

(on el refugi i centre de les excursions era el refugi de la Molina). El dia 21 de març de 1909 va tenir lloc a dalt de la serra de Matagalls, al Montseny, el primer Concurs Català de Luges, organitzat per la Secció d'Esports de Muntanya del CEC, en la qual hi havia 28 inscrits i finalment hi van participar 21 esportistes. L'acollida i po-

pularitat que van adquirir els esports d'hivern entre la població catalana fou d'una dimensió tal que al 1911 el CEC considerant *"el gran arrelament que han tingut a la nostra terra ls sports de neu (...) y l'entusiasme que regnava y regna entre els nostres aficionats y consocis; han fet que s'pensés en la conveniència d'organitzar uns setmana esportiva al Pirineu..."*; de manera que a finals de febrer d'aquest any tingué lloc a Ribes (Ripollès) la Setmana de Sports d'Hivern(23).

La ràpida expansió d'aquest tipus de pràctiques esportives esdevé un incentiu per al desenvolupament de les zones on s'exerciten els esports d'hivern, tant pel que fa a la millora de les vies d'accés, com a *"l'acció civilitzadora"* —recordem que estem en ple Noucentisme— i d'enriquiment que suposa per a les localitats que l'acullen.

Esdeveniments com la Setmana dels Esports d'Hivern afavoriran també l'afluència del turisme, ja que aquestes celebracions eren viscudes per la població que les allotjava amb gran intensitat. Un article del BCEC amb motiu de la Setmana dels Esports d'Hivern de Ribes ens explica que *"Més d'un miler de persones forasteres hagueren d'hostatjar-s'hi omplint fondes y hotels, y havent de recórrer a habitacions y cases particulars"*(24).

Així doncs, veiem com a Catalunya fou l'entorn excursionista el que proporcionà l'estructura i els mitjans adequats per al desenvolupament les pràctiques dels primers esports de muntanya a les terres catalanes, i qui propicia, encara que potser de manera indirecta, l'afluència turística cap a les zones muntanyoses del nostre país.

Conclusions

Les polèmiques i tensions al si de les entitats excursionistes catalanes, sobre la conveniència o no d'acollir i patrocinar les activitats esportives

—ja que aquestes significaven, segons alguns representants del més ranci i elitista sentiment burgès, una vulgarització d'una entitat destinada a afectius més elevats— va acabar per esvair-se a principis del segle XX. No podia ser d'una altra manera, ja que les transformacions socials, econòmiques i polítiques que tenien lloc a Catalunya conduïen cap a la conquesta de la modernitat, i l'esport venia a ser una manifestació expressa del modus de vida modern. La trajectòria històrica de les entitats excursionistes catalanes ens mostra que han estat moviments associatius els que han originat a Catalunya l'emergència i consolidació de les activitats físico-esportives a la natura.

Podem atribuir a aquestes entitats el desenvolupament de l'esquí, l'escalada, el disseny d'itineraris i rutes muntanyenques, la construcció de refugis, i el que és més important: la divulgació social de missatges que avui estan de màxima actualitat, que fan que anar a la muntanya impliqui una actitud i sensibilitat diferent a la que es manté a la ciutat.

Explicar avui el fenomen muntanyenc i naturalista no és possible, com a mínim a Catalunya, utilitzant com a recurs únicament tendències generals a tot l'Estat espanyol o a tot l'espai de la Unió Europea, ja que a Catalunya hi ha institucions centenàries, fortament arrelades a la societat, que a més de ser pioneres han portat a terme una important labor de difusió, conservació i formació respecte al que coneixem com turisme verd o ecoturisme.

Durant els llargs anys del franquisme, les societats excursionistes van saber conservar el sentiment catalanista, el respecte i l'amor a la pròpia terra. També foren milers els catalans que van descobrir boscos, valls i muntanyes, construint amb els anys una sensibilitat molt arrelada pel que fa al contacte i el respecte a la natura.

Si els Pirineus estan massivament poblats per catalans excursionistes, turistes o esportistes, no és fruit de la

casualitat o de la simple proximitat geogràfica. Aquestes actituds cal que siguin emmarcades, i per què no, explicades, en funció d'una llarga i arrelada tradició catalana que ha promogut la naturalesa com un patrimoni fonamental de qualsevol país que s'estimi la seva terra.

Està pendent encara l'elaboració de recerques que fonamentin i expliquin de manera extensa i rigorosa el paper que els centres excursionistes han desenvolupat en l'actual proliferació de pràctiques com el descens de barrancs, el tresc, l'esquí, l'ala de pendent, el descens en bot... i tantes altres. Sens dubte, i en consonància amb les nostres recerques històriques, ens atrevim a avançar que el seu paper divulgador i patrocinador ha estat fonamental.

És més, en moments d'indubtable augment d'aquestes pràctiques, ens comencem a trobar davant de situacions complexes i problemàtiques com són l'impacte mediambiental que tant la gent i els cotxes com la construcció d'infraestructures de comunicació i acollida (carreteres, hotels, càmpings...) està tenint i tindrà en el nostre medi natural.

Aquestes societats excursionistes haurien de recuperar les seves antigues preocupacions per salvaguardar la nostra terra, el nostre millor patrimoni i portar a terme una importantíssima labor divulgativa i de promoció d'actituds de respecte i conservació de la natura. És molt possible, d'acord amb la millor tradició catalana, que algunes disposicions i controls siguin més exitosos a partir de la seva penetració social a través d'aquestes entitats que mitjançant la publicació de decrets i lleis restrictives.

Notes

- (1) Vilar, P. (1987) *Història de Catalunya*. Vol. VI. Edicions 62. Barcelona 1987.
- (2) Vilar, P. 1987.

- (3) Casassas, Jordi (1994) *Els intel·lectuals catalans, el catalanisme i la crisi cultural de les darreries del vuitcents*. AFERS. Fulls de recerca i pensament, núm. 19.
- (4) "Intent de recuperar —i definir— una consciència diferencial catalana i alhora d'adaptar alguns dels corrents més vius de la cultura europea. L'intent es va realitzar en tots els camps de la creació i posant en joc ideologies sovint oposades". Molas, J. "La cultura durant el segle XIX", a *Història de Catalunya*, (1978) Ed. Salvat, Barcelona. Vol. V. p. 278.
- (5) Josep Termes (1994) "El catalanisme vertebrador de la societat catalana", *Història de la cultura catalana*. Vol. V. Edicions 62. Barcelona.
- (6) Iglésies, Josep (1964) *Enciclopèdia de l'excursionisme*, vol. I. Ed. Rafel Dalmau. Barcelona.
- (7) Extret del *Llibre d'actes de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques* (1876).
- (8) De fet, amb la fundació del CEC, podem considerar que ens trobem ja a les acaballes de la Renaixença. Com diu Manuel Jorba referint-se al 1891, any en què Josep Yxart va escriure un article dedicat a la "decadència" dels Jocs Florals: "Per aquestes dates s'havien donat ja tots els resultats raonablement esperables de la Renaixença com a moviment i de les institucions que la sostenien...". Jorba, Manuel (1994) "Literatura, llengua i Renaixença. Models literaris i influències culturals". *Història de la cultura catalana*. Vol. V. Edicions 62. Barcelona.
- (9) BACEC. Extret d'un article que resumeix una conferència donada pel soci Sebastià Farnés el dia 22 de febrer de 1884 titulada *La literatura popular y las excursions*. Any VII. Maig de 1884. Núm. 67. p. 305.
- (10) BAEC. (1881) *Exposició sobre la projectada unificació de còdichs. A las Corts*. Any IV. Gener de 1881. Núm. 28.
- (11) Tant el reglament de l'ACEC, com el de l'AEC i el del CEC més endavant, prohibeixen als socis ocupar-se de qüestions purament polítiques o religioses dins les associacions.
- (12) BAEC (1880) *Vetllada literària dedicada al Congrés Catalanista*. Any III. Octubre de 1880. Núm. 24. p. 218.
- (13) L'Exposició Universal del 1888 fou un dels grans esdeveniments de finals del XIX, ja que va fer adquirir a Barcelona una projecció davant del món desenvolupat i modern. No va faltar qui hi estigués en desacord: Valentí Almirall (que curiosament el 1888 deixa de formar part de les llistes de socis de l'ACEC —alhora que abandona la vida política—) en fou un dels principals detractors.
- (14) BCEC (1909) *Nostra protesta*. Any XIX. Setembre de 1909. Núm. 176. p. 253.
- (15) BCEC (1895) Comentari realitzat per la redacció del BCEC sobre la conferència *La pensa de l'excursionista català*. Any V. Octubre-desembre de 1895. Núm. 19.
- (16) BCEC (1907) *L'arranjament de les montanyes*. Any XVII. Agost de 1907. Núm. 151. p. 249.
- (17) Gomis, Cels (1902) *L'excursionisme y el folklore*. BCEC. Any VII. Febrer de 1902. Núm. 85.
- (18) Citat a Martí Henneberg, Jordi (1994) *L'excursionisme científic*. Ed. Alta Fulla. Barcelona.
- (19) Tradicionalment es considera que el Modernisme abraça el període 1890-1906.
- (20) Vidal, Eduard (1907) *La vida a montanya*. BCEC. Any XVII. Agost de 1907. Núm. 151. p. 244.
- (21) Ja des de la constitució de les primeres associacions trobem dins les entitats excursionistes dues tendències força diferenciades: una partidària de conservar el caràcter més culte i elitista de l'entitat i l'altra amb el desig d'integrar i de divulgar el vessant més pràctic i de caire més esportiu de l'excursionisme.
- (22) Vidal, E., Baladia, J., Miret, M., Valls, L. (1908) *Secció d'esports de montanya*. BCEC. Any XVIII. Agost de 1908. Núm. 163. p. 248.
- (23) BCEC (1991) *Gran Setmana de Sports d'Hivern*. Any XXI. Gener de 1911. Núm. 192. p. 32.
- (24) BCEC (1911) *La Setmana de Sports d'Hivern*. Any XXI. Març de 1911. Núm. 194. p. 89.